

• 28. септембра 2010 пришли до Руського Потока одпровадити Марію Мальцовску на єй послідню путь, окрем іншых: єй муж Владимир (другый зліва), о. Андрій Семанце з парохії Уліч Криве і Руський Потік, єй сын Владимир (другый зліва од попа) і дівка Наталія (перша справа). Довгий заступ людей ішов за трунов нашой колеґині од деревяной церьковки на цінтерь над селом.
Фоткы: А. З.

Уж є в русиньскім небі...

... старостлива мати, жена, активна редакторка, публіцистка і письменка, наша довгорічна колеґиня – **Педр. Марія МАЛЬЦОВСКА** (роджена Параскова) з Пряшова. Широко знама родачка з **Руського Потока** (окр. Снина) нас вшиткых охабила ту „Під русиньскім небом“ (так назвала єден із своїх романів) по недоеґий, але тяжкій хвороті в суботу рано, **25. септембра 2010** і котру сьме одпровадили на послідню путь **28. септембра** у єй роднім селі. Зо своїм Руським Потоком была „звязана пупочнов шнуров“ цілий свій, часто нелегкій, жывот. В родній хыжці недалеко „поточины“, міджі своїма родачками – там ся чула найліпше. Ту часто ходила надыхати ся свіжого воздуха, прочистити собі голову, посидіти в літі на веранді ці в зимі выгріти ся на старім мурованім пецу, пострічати ся з людми і набрати новых сил до жывота. Зато Руський Потік зо своїма людми ся став невычайным жрідлом многих єй літературных творів і часто ся визнавала з ласкы к нєму:

„В цілій мой творчости ся доднесь вертам ку каждому камінчику, потічку, лучкам, стромам і містам, котры інтимно познам і котры ня фасцинують. Чудую ся, же люде хотять осягнути цілий світ, покори́ти природу, зграбнути вшиткы єй богатства. А ми бы треба было ходем пару жывотів на то, абы єм спознала вшиткы тоты камінчкы, черкотаня потічка, травічку, пташенята і шум Бескидіє у своїм роднім селі.“

Машу єм знав 34 роки, што є вецє як половина єй жывота на землі. Спознав єм ю, кідь єм наступив як редактор до редакції новинок „Нове життя“ а она робила в сусідній канцеларни часопису „Дружно вперед“. Потім перешла робити до „Нового життя“ а даякій час сьме і ведно сиділи в канцеларні. В році 1991, по „ніжній революції“, здорове ядро молодшых редакторів перешло робити до новоствореной русиньской редакції Русин і Народны новинкы. Зачали сьме ведно з пару далшыма колеґами од нулы. Трапили сьме ся з формованєм

новой редакції а она іщі ку тому трапила ся із своєю хворов а дакілько років уж і невладно мамов, о котру ся старала

прикладно довгы роки. Уж тым бы собі заслужыла вічний жывот. Старала ся і о мужа, і о жывот дарований – о своїх двоих дітей, а не все то мала при них легке, што описовала тыж у своїх прозах.

При тім вшиткім робила, активно писала статі, стала ся главно майстерков нарисів, писала прозу, выдавала книжкы... Каждая з тых книжок є про читателів прекрасным дарунком. Єдным словом, або в публіцистіці, або в красній літературі Маша все знала што пише і до каждого рядка вкладала фалаток із себе, фалаток своєї души. Зато і єй душа мусила спочинути у небі.

Мож повісти, же на „стары коліна“, бо уж была на пензії, іщі все мала повно планів: на новы книжкы, на роботу в Інституті русиньского языка і культуры Пряшівской універзіты, де наступила перед двома роками, докінця наступила і в такім віці на доктораньскы шту-

дії, учіла штудентів старшу і новшу русиньску літературу. Закінчила іщі літній семестер в юні 2010, на універзіті взяла участь іщі на I. річнику Міжнародной літнєй школы русиньского языка і культуры Studium Carpatoruthenorum, який ся скінчив 2. юла 2010.

Мала выступити – так як по минулы два роки – зо своїм рефератом о сучасній русиньскій літературі 14. і 16. септембра 2010 на Дню отвореных дверей на Пряшівській універзіті, котрый про штудентів середніх школ організує Інститут русиньского языка і культуры...

Кідь в тяжкій хвороті мала і ліпшы періоды, коли хворота не была на першім плані, тогды она была повна елану, планів до будучности, хотіла жыти, робити і іщі не раз піти до єй дорогого Руського Потока... Але смерть круто перервала вшиткы єй планы і надії. В своїм Потоці могла быти уж лем раз, послідній раз. Но єй душа наістні буде все кружыти над тым селом... Так як памятка на ню все буде жыти в єй статях і книгах.

Маша, вічная Тобі память!

А. ЗОЗУЛЯК, колеґа, фотка автора

Писательці вчаровав родній край

(Уривок із єй посліднєй книжки, яку зоставила, **100 вызнамных русинів очами сучасників, II. часть** (Пряшів : Світовий конгрес Русинів, 2009, 124 стор.)

Село Руський Потік лежить в чаровнім обятю Буковскых верхів високо над Снинав. Хоць подля многих ся находить Всевышнєму за хырбетом, про єго родачку, письменку **Марія Мальцовску**, котра жыє в Пряшові, зістає навсе центром світа. Простота і щірость сердець сільскых людей сі єй зачаровали так, же ся стали неперестаннов іншпірацієв єй творбы, писанов материньскым, русиньскым языком.

„Народила єм ся **5. мая 1951 року** в родині Юрка і Анастазії Парасковых як сема дітина. Шеста в шорі дітина была Маря, котра вмерла, зато мені дали єднаке мено. Як і мої вшиткы суродинці, і я ся народила в стародавній деревяній хыжці, під соломянов стріхов з глинянов підлогов, без помочи чуждой руки. Мама, окрем сестры Анці, котра была найстарша і перша в шорі пришла на світ, сама была коло своїх родів. Як мі повідала, я дуже тяжко приходила на світ (предсі, мати была по штиридіцятці), мусила ся теплиту у деревяній боцці, покы єм „выскочіла“ до воды, скады ня мати шыковно выловила, як рыбку.“

Мати письменкы была знамов на околиці співачков. Складовала мелодії і тексты співанок, котры ся доднесь співають. Позывали єй, главно на свадьбы, хрестины і под. Якбач, дашто пані Марія по матери здідила, як і по вітцєви, што є самособов. Быв на тот час високограмотным чоловіком-самоуком.

„Быв то такий сільскый філозоф. Зажыв собі своє. Почас войны був у концентраку на Україні, пак боёвав у 1.Чеськословеньскім арманднім зборі Лудвіка Свободы, нароби́в ся в Чехах як сезонный робітник, дома на полю. Нігда не мав, як сам гварив, „просвітлої години“ – споминать на своїх близкых письменка.“

Своє дітинство переживала інакше, як днешні діти. Село патрило міджі єдно з найодсталішых в бывшій Чеськословеньскій републіці. Было тяжко дістати ся ту автобусови, електриці, які ту пришли аж зачатком 60-ых років 20. ст., село часто было высміхом про остатніх людей, атракцієв про турістів. Не раз было чути: „Ты такий, як з Потока!“

(Продовжіня на 3. стор.)

• 24. септембра 2010 гостями Інституту русинського языка і культури Пряшівської університету были студенти і високошкольські учителі з Університету Алберта Лудвіга у Фрайбургу (Німецько). Проф. Др. Юліану Бестерс-Ділгер (друга справа), Др. Ахіма Рабуса (першій справа) і 15 студентів Славистичного семінара фрайбурзької університету прияла директорка інституту доц. ПгДр. Анна Плішкова, ПгД., яка про них приправила лекцію на тему взнику і функціонування русинського варіанту списовного языка на Словенську і інших списовних варіантів русинського языка (лемківського, підкарпатського, войводинського). Гости з Німецька своє перебування міджі карпатськими Русинами реалізували в рамках 12-денного выскумного проєкту Европскы языковы і меншыновы політики. Свій соціолінгвістичный выскум окрем Словенська реалізували в Польску, Мадярьску і на Україні. -аз-, фоткы автора

При каві з директором ТАД

Зачаток септембра не є лем штартом до нового школьного року, але сезону зачинають і театры. По двох місяцях оддыху концентрують вшыткы свої силы на нашудованя нового репертоару, котрый бы притяг до театру якнайшырше спектр любителів того традиционного уменя. Зачаток новой сезоны звичайно є і добров нагодов дати до позорности единый професіональний русинський театр на світі – Театер А. Духновіча у Пряшові. Попробуйме курто оцінити минулорічну сезону і представити планы театру в тогорічній, уж 66-ій театралній сезони. На нашы вопросы одповідать директор ТАД – **Маріан МАРКО**.

• **Пане директоре, минула 65. сезона была про ТАД юбілейнов, сповнила Ваши обечованя?**

– Мож повісти, же сповнила. Подарило ся нам зреалізувати вшыткы напланованы премьеры – *Буріданів осел*, *Катерина Іванівна*, *О двох генералёх* і *Сто тисяч*. Вдяка грантовій системі Міністерства культуры СР сьме могли реалізувати і выступліня по русинських селах, што є важным посланём Театру А. Духновіча. За успіх рахую і позваня на выступліня в рамках театралных фестивалів. Выступили сьме в Нітрі, Мартині, Братіславі, Тренчині і в чеськім Зліні.

• **Што чекать любителів театру в 66-ій театралній сезони? При Ваших ввізях до будучности сьте минуло-**

го року акцентували факт, же окрем світової і словенської класікы, бы было треба веце ся концентрувати на русинських авторів. Назначіли сьте сполупрацу зо Штефаном Сухым. Подарило ся штось приправити од того автора на тогорічну сезону?

– В тых днях цілый колектив театру в сполупраці з режисером Матушом Ольгом рихтує нову премьеру *Тяпаковці*, на котру сердечно позываєме любителів словенської класікы. Будуть то такы „русинскы Тяпаковці“. Премьера буде 1. октября на великій сцені ТАД. Но а потім ся хочеме пустити до роботы зо Штефаном Сухым. Тексты маме порихтованы, треба уж лем зробити малы корекції і вірю, же ся нам подарить зреалізувати интересну інсценацию.

• **Можете прозрадити ей назву і жанер?**

– Назва пьеса буде *Пташаче молоко*, но веце не прозраджу, буде то несподіваня...

• **Послідні два-три рокы были позначены і резонанціями з боку представителів української народностной меншыны і їх напологанями, жебы в театрі были нашудованы пьесы в українскім языку. Окрем факту, же театр бы мав вылагодити потребам домашнёго позерателя, в припаді ТАД то сьте передовшыткым жителі міста Пряшова і близкой околиці, посланём русинського народ-**

ностного театру все было путовати за своїма позерателями і по регіоні, то значить по селах, в котрых жыють Русины і можуть чути свій материнський язык і з театралной сцены. То значить, про театр є добрі, кідь ся приправлюють пьесы, котры мають успіх і сьте жаданы і про выступліня мімо Пряшова. Покры знам, минулого року была нашудована една пьеса од українського автора і по українскы. Який успіх мала тот пьеса і який интерес о ню был, респ. ці театр мав можность выступати з нёв веце раз, нелем почас премьеры в Пряшові? Рахуйте з пьесами в українскім языку і в тій сезони?

– Уж дві сезоны по собі реалізуєме одну премьеру од українського автора і в українскім языку. Минулу сезону то была гра українського автора Карпенка-Карого *„Сто тисяч“*. Тот пьеса, мала, самособов успіх у Пряшові, де є концентрована українська народностна меншына, также і Українці мали можность чути своє материнське слово з театралной сцены. Окрем премьеры сьме гру репрізували іщі штири раз – все у Пряшові. Мімо Пряшова ся затля интерес о пьесу грану по українскы не проявив. На тот рік маме наплановану тыж одну пьесу по українскы, но вшытко залежить од фінанцій...

• **Театер довшыи час запасить нелем з проблемом фінанцій, але і з недостатком молодых герців.**

Наслідком того был нучений приіматі і артистів, котры не овладели русинський язык, але мали охоту стати ся членами драматичного колективу ТАД. Яка є ситуація в сучасности? Ці реґіструєте підвищений интерес о герецтво у молодой генерації Русинів або тых, котры овладають русинський язык, респ. дакотрый русинський діалект? При Інституті русинського языка і культуры Пряшівської університету взникнув минулого року малый колектив студентів, котры проявили интерес сполупрацювати в рамках выберовых семінарів з ТАД. Як вызерать тот сполупраца? Мож раховати перспективно з тыма студентами як з професіональными артистами ТАД?

– І в сучасности мать театр проблемы з омолоджованём колективу. Є правда, же молоды мають проблемы з азбуков, але тыж є ту, як сьте спомянули, і фінанчний проблем. Якраз ініціатива, котра взникла при Інституті русинського языка і культуры ня потішыла. Вірю, же часом буде на хосен обидвом інституціям і з того колективу студентів ся поступно выпрофілюють будучі нашы артисты, котры омолодять колектив театру, так як то было перед недавным часом, кідь до театру пришли дві молоды артистки, абсолвенткы студійного програму русинський язык.

Вірю, же і в тій сезони ся нам подарить сповнити нашы наміры і знову потішыти своїх позерателів як у Пряшові, так і по селах і містах нашого регіону.

За одповіді подяковала:
К. КОПОРОВА,
фотка: А. З.

• Кінцём літніх вакацій редакція Русин і Народны новинкы выдала штири красны учебники про русинських школярів, а то про 6. класу основных школ із навчальным языком русинським і з навчанём русинського языка: (зліва) першы два автора Мгр. Марека Гаю (на обалці Портрет Еміла Кубека од академічного малюря і Заслуженого умельця України – Василя Скакандія), потім Мгр. Штефана Сухого і Мгр. Яна Гриба (ілюстрації у першых трьох справа акад. мал. Анны Гаёвой).

